

Problematika globálnych problémov sveta

V 2. pol. 20. stor. - človek sláva na Zemi najvýznam. tvorcom. ment. jej tvar. Problém centraliz. hosp. - príř. zdroje neboli ocenené, ich hodnota sa neprenášala do hodnoty T. - plytvanie prírod. zdrojmi. Existuje 9 problém. obl. - čo sú územia so zhoršenou kvalitou ZP. I. j. znečistené ovzdušie pôda, voda. **Kyslé dažde** - svetový problém. V 17. stor. sa v Angl. začalo spaľovať uhlie. v 18. storočí sa objavila lit. q škodlivosti. Svet sa bojí ortute, Pb, Cd, chrómu. 1 cm³ > 1 g. Majú kumul. charakter v tele. Ukladajú sa najmä v obličkách, pečeni, tenkom a hrubom čreve.

VSI - región mi. s problémové oblasti.
Stredozemská oblasť - Rev. - sprac. magnezitu - Ješava. Lubeník - vzniká oxid borečnatý, kt. alkalizuje pôdy - vysoké pH 9-10. Rastie tam iba pár plazivý a psieček výbežkatý. **KE** - acidifikácia - oxid siri, Fe, mangán - vietor ich rozpryľuje. **Stredný Spis** - kovohutny Kramphay - produkujú Cu. **Zelezozemné bane Rudňany** - bol tam výrobca ortute. Ročne v ovzduší 8 ton. MI, VI, Stražské - Chemko, Chemes, Bukóza - poškodenie vód. Vojany - oxidujú okolité prostr.

Populácia a ek. rast - od nich sa odvíjajú všetky probl. ekosy. Neobmedz. ek. rast a neregul. populácia vedú k vytvoreniu rýchlorastúcej výř. a spotreby. **Preľudnenie sveta** - pred 8000 rokmi p. n. l. 5 mil. ľudí. Na zač. n. l. 200 mil. Každých 41 r sa 22-násobuje počet. (plnovanému rúdičovstvo). Dôležité je vzdelanie a ek. sit. kraj. Exponenciálna krivka rastu populácie sa láme pri HDP aspon 1000 \$ ročne na obyv. 1945 - vznik **FAO** (Svetová organizácia OSN pre pňh a výživu). **Násilie** 1945 - 1979 - 130 občan. vojen, účasť 81 národov. Za posl. 20 r. obch. so zbraňami dosiahol 300 mld. \$.

Potravinový problém V 2000 - 6 mld. ľudí, z toho 500 mil. má absolútny prepch v potrave a 1 mld. je podvýživnená, nemôže dosiahnuť pňh zdravia, normálny vývoj. Ide o Afriku, JV Áziu. Afrika ako jediný kontinent nevie vyžiť sv. obyvateľov. 1950-85 predstihla svet. produkcia obilnín rast populácie. Dosiahlo sa to novými odrodami, pesticidmi 1,3 % celk. spotreby potravín je z mora, 6,5 % bielkovín.

Zdravotný stav obyv. je vážny faktor ovplyvňovaný: 1. chudoba, neexistencia soc. zabezpečenia - rozvojové kraj. 2. prebytok, životný štýl, dezasťácia ZP. tl. obehové choroby, alergie - vyspelé krajiny.

Problém pralesov, kde sa tvoria svetové zrážky.

ZP je prostredie, kt. umožňuje základné prejavy a funkcie organizmu. Každý organizmus má prostredie, v kt sa vyvíja. Existujú tam určité vzťahy, podľa **nórského biológa Wicka** - tá časť sveta, s kt je človek vo vzájomnej interakcii. **Legisla. - Zák. NRSR o ZP 17/92 Zb. z. - ZP** všetko, čo vytvára prírod. podm. existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä pôda, voda, ovzdušie, les, organizmy, energia. **Príroda** - ohraničený súbor prvkov, v ktorom prebiehajú určité väzby, dej. **Príroda v ek.** chápeme ako určité aktivity, ktoré prináša rozličné úžitky. -sily prírody, ktoré človek využíva alebo môže využívať vo sfére výroby, ale i spotreby. **Ek. teória sa zaoberá obmedzeniami, tzv. vyčepateľnými prírod. zdrojmi.** Príroda je prirod. prostredie nenahraditeľné tým, že jej zabezpečuje vstupy do výroby, kt sa vo výrobnom procese transformujú na výstupy s použitím energie a ktoré sa v konečnom dôsledku vracia do prírodného prostredia, napr. prostredníctvom odpadov. Poskytuje služby priamo alebo nepriamo prostredníctvom transformovaných zdrojov. **Na trhu nemajú substitúty** - napr. vzduch. Platí zákon zachovania energie a zákon entropie (nevyužitelná energia sa stráca). Nározy na vzťah životného prostredia a hospodárskeho rastu sa rôznia. **Ekologická teória rastu** zvyčajne alebo zrýchlenie alebo zastavenie výroby a spotreby. **Externality** - negatívne - napr. ťažká uhlia - poškodzuje ZP, vznikajú N, kt P spôsobí pri správnej záležitosti po ťažbe. **Netradičné zdroje energie** - vietor, Slnko, prílivové vlny. **Racionálne využívanie prírodných zdrojov** - napr. chrániť si drevo - obmedziť rast obyv. Populačné explózia na jednej strane v rozvojových krajinách a nadmerná spotreba surovín, energie vo vyspelých krajinách sú **hlavné prekážky TRU**. Súčasné teoretické prístupy k riešeniu problémov medzi hospodárskym rastom a zaťažením životného prostredia vedú k trvale udržateľnému rozvoju, ktorý v sebe zahŕňa maximalizáciu úžitkov pri dodržaní podmienky zachovania prírodných zdrojov.

Myslienka trvale udržateľného rozvoja úzko súvisí s globálnymi ekologickými problémami a zahŕňa racionálne využívanie prírodných zdrojov, ale aj zamedzenie populačnej explózie. **Ekológia** je veda, ktorá sa zaoberá štúdiom vzťahov medzi organizmom a prostredím. Má interdisciplinárny charakter. Je to mladá vedná disciplína. Pojem zaviedol Ernst Haeckel koncom 19. storočia. Oikos - dom, logos - veda.

Základné ekologické faktory 1. abiotické - svetlo, teplo, voda, ovzdušie, vlhkosť 2. biotické - fytozložky, zooložky 3. antropie - vplyvy človeka. **V ekológii rozlišujeme tieto druhy prostredia:** 1. monotyp - prostredie, ktoré osídľuje individuom (jeden jediný jedinec) 2. demotyp - prostredie, ktoré osídľuje populácia 3. biotyp - prostredie, ktoré osídľuje spoločenstvo (biocenóza) 4. ekotyp - prostredie organizmov voči blížšiemu prostrediu. **Wick - Životné prostredie človeka:** ZP jednotlivca skupiny ľudstva. Pri vzniku zložiek životného prostredia musíme mať na zreteli vzťah človeka a týchto základných zložiek, tzn. bezprostredné vzájomné pôsobenie človeka a prírody, tzn. prírodných zložiek životného prostredia, bezprostredné vzájomné pôsobenie človeka a umelého prostredia a bezprostredné pôsobenie človeka navzájom, t. j. sociálne prostredie. **Životné prostredie tvorí:** 1. prírodné prostredie 2. umelé prostredie 3. sociálne prostredie **Zákon NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny**, ktorého účelom je prispieť okrem iného aj k podmienkam na trvalé udržiavanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov. **Dochrana krajiny:** 1. všeobecná 2. druhová Životné prostredie predstavuje geosféra, biosféra, antroposféra. **Abiotické zložky životného prostredia:** 1. atmosféra - významnú úlohu má fotosyntéza- 21 % kyslíka, 78 % dusíka, vzdušné plyny - oxid uhličitý má význam pre udržanie správnej teploty povrchu Zeme, lebo pohlcuje infračervené lúče Slnka. Príčinou zvyšovania nežiaducich oxidov je spotreba fosilných palív, výrobovanie lesov. A/ troposféra - prenášajú sa škodliviny v ovzduší na veľké vzdialenosti. Spriemyselňovanie malo negatívny vplyv na životné prostredie. B/ stratosféra C/ ionosféra D/ exosféra

Ek. stránka problematiky ZP Kvalita ZP sa postupne stáva obmedzeným bohatstvom slúžiacim na uspokojenie potrieb človeka. Do 50-tych r. ľudia nezamýšľali nad kvalitou zložiek ZP. V súčas. je ich kvalita limitujúci faktor na prežitie. Ak by človek pokračoval v trende, vydrží to do roku 2050 - vďaka ekonomov a E-gov. So ZP treba hospodáriť racionálne a vynaložiť aspoň obmedzené zdroje na zabezpečenie požadovanej kvality. Ek. hľadí najhospodár. cesty, aby sme aj vydržali aj žili v zdravom prost. Na ek. reprodukčný rat má vplyv kvalita zložiek ZP. **Ek. škody zo znehodnocovania ZP** - 2 časti: 1. **ek. strata spoj. so znehodnoc. ZP** hodnoty, kt. neboli vytvorené v dôsledku: 1. absencie prac. sily vo výr. (absencia dočasná alebo trvalá) 2. možnosti nižšej produktivity práce (hluk, úraz, únavy) Hodnoty, kt. nemohli byť vytvorené v dôst. poškodenia alebo absencie ďalších VF (znehodnotenie pôdy). Hle o hodnoty, kt. by boli vytvorené, keby nedošlo k znehodn. ZP. Môžeme ich považovať za N obet. **priležitosti. 2. kompenzačné (dodatkové) N s tým spojené** (ex-post) N spol. práce, kt. musíme vynaložiť na odstránenie al zmiernenie negat. dôsledkov znehodn. ZP. Aplikácia tejto činnosti neodstraňuje príčiny znehodn. ZP, iba predchádza dôsledkom. sú to N, kt. by nemuseli byť vynaložené, pokiaľ by nedochádzalo k znehodn. ZP.

Škody zo znehodn. ZP môžeme chápať ako **záporné efekty reprodukč. procesu. Odvrátená škoda** predstavuje **kladný efekt**, kt. je možné dosiahnuť realizáciou vhodných opatrení v starostlivosti o ZP. **Na makroek. úrovni** má veľkú časť ek. škod **charakter. záporných externalít**, pretože neprechádzajú trhom. **N na zabránenie znehodn. ZP** Sú 1-razovo al priebežne (ex-ante) vynakladané N, kt. majú za cieľ zabrániť vzniku príčin spôsob. znehodnotenia ZP. **E záťaž reprodukč. procesu** = súhrn uvedených škod a N. **Ek externality** (externé efekty) výskyt-ak výr./spotreba nedobrovoľne spôsobuje iným N al. Vý. Tzn, že N al. Vý. sa prenášajú na iných, pričom tí, kt. ich spôsobujú alebo získavajú za ne neplatia. **Externalita** je vplyv správanie sa 1 ek. činiteľa na blahobyt iného bez toho, aby sa tento vplyv prejavil v peň. al t. transakciách (viď Samuelson). **Kladné externality**, výsledky výskumu - pre používateľa, strata pre výskumníka **záporné externality** napr. vďaka- najprv vápni pôdy, potom ju prevápni a je veľmi zásaditá, nič na nej nerastie. Napr. magnezitka- za 1 rok dá do pôdy toľko živín, že vydrží bez ďalšieho „prispievania“ na ďalších 47 rokov **Optimum kvality ZP** - na makroúrovni/ na mikroúrovni - grafy.

Princíp E politiky 1. princíp pôvodu = princíp znečisťovateľa 2. spoločného = spoločného zaťaženia spoj. 3. užívateľa = poškodeného 4. prevencie 5. kooperácie **Základom princípu E politiky je princíp pôvodu** „snaha priradiť N spoj. so znehodnotením ZP tomu, kto škodu spôsobí. Všetky nástroje, kt. vychádzajú z tohto princípu majú cieľ - začleniť ek. škody zo znehodn. ZP ako externé N výr. a spotreby do ek. bilancie znečisťovateľov. Problémom je identifikácia pôvodu.

Ak nie je možné uplatniť princíp pôvodu, nastupujú **opatrenia všeobecnej (plošnej) záťaže** - obmedzenie záťaž. ZP sa uskutočňuje na úrovni verej. poskytov. Cieľom E politiky by nemala byť iba ochrana pred možnými škodami, ale najmä snaha preventívne zabrániť tendenciám vývoja, kt. môžu v bud. priviesť negat. dôsledky na ZP. **princíp kooperácie**, tzn. aby sa spoločenské subjekty zúčastnili pri rozhodovaní a pri stanovovaní cieľov ZP. Napr. fabriky spolupracujú s úradmi ZP.

Ek. hodnota ZP - pôvodne voľný statok, kt. bol k dispozícii vo väčšej miere, než ho ľudia potrebovali. Jeho využívanie jednotlivcom neovplyvňovalo iných. Statky ZP sa stali nedostatkovými.

U súkr. statkov, kt. prechádzajú t. sa ich nedostatok odráža v ich cene. Cenový mechanizmus predstavuje indikátor nedostatkovosti, a vylučovací mechanizmus. **U obmedzených statkov - základná otázka** - ako ich rozdeliť pre rôzne sp. využitia, kt. si môžu navzájom konkurovať. Do prevyšuje Po- riešenie ? ZP v obmedzení niek. prvok jeho využitia, a tak rozhodnutie o tom, pre aké využtie sa daný statok ZP prednostne priradí je všeob. **ek. problémom alokácie. Parretovo optimum** - alokácia sa nachádza v Parretovom optime vtedy, ak žiadnou reorganizáciou Vý al N nemožno zvýšiť úžitok jednej osoby bez toho, aby sa znížil úžitok i. osoby.

Oceňovanie životného prostredia - prírodné zdroje sú naviazané na jednotlivé zložky ZP plnia 2. funkcie: 1. produkčnú 2. mimoprodukčnú **Produkčné zdroje** - pokiaľ sú nedostatkové, oceňujú sa prostredníctvom uk. produkčných efektov prejavujúcich sa v T a sl. ocen. na zákl. rentových efektov vznikajúcich v dôsledku efektov rôznej kvality zdroja. Z hľad. ZP ide o problematiku oceňovania externalít, kt. sa prejavujú v **mimoprodukč. fciách príř. zdrojov**. Na zákl. celkovej ochoty platiť za príř. zdroj môžeme stanoviť úžitkovú hodnotu zdroja, kt. sa skladá z úžitkovej hodnoty a opčnej hodnoty. **Opčná hodnota** vyjadruje ochotu platiť za uchovanie príř. zdroja pre bud. za jeho pravdepodobné budúce využívanie. **Opčná existenčná hodnota** vyplýva z možnosti využitia zdroja v budúcnosti a neistoty Do a Po **Metódy oceňovania mimoprodukčných fcií. priama metóda odhadu spotrebiteľskej úspory** - metóda dopytovacia, vznik v USA 1947- u nás 70-te roky - použitie teoreticky **Otázky pre respondentov sú formulované 2 sp. A** Aby uviedli max. čiastku, ktorú by boli ochotní zaplatiť za návštevu danej lokality. Čiastka, ktorú uvedú, odráža ekvivalent ceny fcie pre spotrebiteľa. 2. Koľko by boli ochotní prijať za to, ak sa zrieknu návštevy danej lokality - aká čiastka by vykompenzovala daný úžitok. Keď od údajov odpočítame skutočné vynaložené N, dostaneme **spotrebiteľskú úsporu**. Výsledky → čiastky získané 2. metódou sú podstatne vyššie - u ľudí sa vyskytuje príjmový efekt. 2. **nepriama metóda odhadu spotrebiteľskej úspory** - metóda cestovných N - vychádza sa z predpokladu, že rekreanti sú ochotní platiť rovnakú čiastku. Ten, kto je ochotný zaplatiť najviac je označovaný za marginálny prípad → **spotrebiteľská úspora** je vyjadrená rozdielom medzi marginálnymi cest. N rekreantov. 3. **existenčná metóda 4. cena odkazu**

Enviro politika ako segment hosp. politiky HP - sústava teoretických poznatkov o cieľoch, nástrojoch, metódach a opatreniach ek. a polit. sbj zameraných na vybudovanie bezporuchového hosp. **Podľa sledovaných cieľov 1. makroekonomická** - v jej centre je efektívnosť využitia zdrojov spol. v prípade rastu al prijateľného vládneho pgm. 2. **mikroek.** - cieľom je zvyšovanie efektívnosti pri alokácii zdrojov do spol. Je zameraná na zásahy do akejkoľvek štruktúry ek. - tj. štruktúrna politika. Napr. priem., p.h. enviro politika **EnviroP** je výsl. reakcie polit. sy na soc. problémy **Cieľom EnviroP** zabezpečiť základ. predpokladov existencie ľudskej spol. Na jej vznik malo vplyv poznanie, že rýchly ek. rast prináša množe E dôsledky na príř. zdroje a na ZP v najširšom slova zmysle. Vnútorní glob. problémy. Bolo to tak ďaleko, že sa o to začal zaujímať celý svet - 1. konferencia 1972 Stockholm. Vplyv na vnímanie problematiky ZP mala správa Rímskeho klubu - Limity rastu - rok 1972. Upozorňujú na to, že rast vedie ku kolapsu Zeme a že by to mohlo tragicky skončiť za 50 rokov. 2. **druhy EnviroP** 1. všeob. - komplexná 2. rezortná

Teoret. základ pre rozlišovanie týchto dvoch EnviroP vyplýval zo správy, kt. vydala Komisia OSN pre ZP v r. 87 - Naša spoločná bud. V správe je **šesťstranná EnviroP** charakterizovaná široko koordinovanou činnosťou vládnych a mimovlád. organizácií, št. správy, samosprávy, výr. organizácií, zameraná na zabezpečenie medzi ľud. činn. uspokojovaním potrieb súč. a bud. generácií a sch. prírody trvale sa reprodukovať. **Rezortná EP** - na zákl. cieľov a stratégií usiluje o prevenciu, o zníž. a odstrán. nežiaducich vplyvov ľud. činn. na ZP, zdroje príř. a na zdravie spol. Jej **hl. cieľom** je snaha

predchádzať znečisteniu ZP a/ alebo znížiť na únosnú mieru. Ná
leto cieľ súčasných nástrojov: 1. priame - direktívne, administr. 2. ne
priame - poplatky, D, ek. podpora - motivovanie priama regulácia,
použitie administr. a/ trestných sankcií voči
znečisťovateľovi. Regulácia zo strany št. obmedzuje a/ potlačuje
aktivity, kt. vyvolávajú aktivity znečisťovania ZP.
Ek. nástroje môžu byť fin. zaťažovať environmentálne nešetrné
aktivity - nástroje negatívnej stimulácie - napr. vysoká pokuta, a/ mo
žu zvýhodňovať enviro šetrné správanie - pozitívna stimulácia. Ek.
nástroje vytvárajú tlak na znečisťovateľov ZP - inštalácia zariadení
znižujúcich znečistenie, technológie na energetickej spotrebu,
materiálnu spotrebu, zníženie q odpadov. Ciele všestrannej EnviroP
sú širšie koncipované a vychádzajú zo skutočnosti, že prírodný kapitál
sa stále znižuje. Zachovanie reprodukcie je možné dosiahnuť
realizáciou nasledovných prostriedkov: 1. zvyšovať ef. prír.
zdrojov, tzn. zvyšovať počet výrobkov na jednotku vstupu 2. inv. do
reprodukcie prír. zdrojov 3. investovať do dopravných sy - hl. do
hromad. dopravy, uprednostňovať železničnú pred autobusovou, autá
na slnečný pohon 4. podporovať absorpciu (samočistiacu) schopnosť
prírody - tzn. znižovať q emisií z exhalčných zdrojov, znižovať
množstvo odpadových vôd a ich toxicitu 5. rozvíjať práv. sy s
orientáciou na ciele TUR, t.j. sy integrovanej ochrany ZP
Všetramá EP na rozdiel od rezortnej EP sa orientuje na ciele s DD
horizontom. Využíva predovšetkým ek. nástroje - enviro. D, met.
oceňovania prírodných zdrojov.
Problém TUR rozvoja v niektorých strategických odvetviach
nášho hosp. Myslienka TUR rezonovala na Konferencii OSN (1992 -
Rio de Janeiro) AGENDA 21, 40 kapitol, problémy TUR.
Z ek. rozmeru sú tam zaujímavé deklarácie Ochrana ZP tvorí
neoddeliteľnú súčasť procesu ek. rozvoja. Spolupráca št. je
nevyhnutná pri rozvoji nových technológií. Treba rešpektovať potreby
rozvojových krajín. Treba obmedziť a/ vyhlásiť neudržateľné modely
výr. a spotreby. Treba internalizovať N pri ochr. ZP - princíp, že
znečisťovateľ platí. Enviro priestor = celkové množstvo

absorpčnej kapacity, energie, neobnoviteľných zdrojov vody, pôdy a
lesov, kt. možno v globál. meradle čerpať tak, aby to neohrozilo
možnosť budúcich generácií využívať tie isté zdroje. Poznámie, že
jeho rozsah je obmedzený a čiastočne aj kvantifikovateľný. Priemer.
enviro. priestor na 1 obyv. sa ziska, ak sa globálny priestor vydělí
počtom obyv. Možno vypočítať množstvo poľnohospodárskej pôdy,
dreva, ktoré sa dá využívať trvale udržateľným spôsobom za
predpokladu uplatnenia určitých postupov.

Metodika TUR Posudzujeme vplyvy jednotlivých činností na
ZP. EIA - posudzovanie vplyvu stavieb na ZP - umožňuje spracovať
predstavuje nástroj riadenia - umožňuje spracovať
prípravu, projekt, výstavbu, prevádzku aj likvidáciu odpadov v súlade
s TUR. Takýto postup prináša efekty v znížení
potenciálnych pripravovaných stavieb, zariadení a ich činností a
posudzovaní vplyvov na ZP. Cieľ - vyhodnotiť priame aj nepriame
vplyvy na ZP a určiť opatrenia, kt. zabránia a/ zmenšia tieto škody,
vplyvy.
Povinné hodnotenie sa vzťahuje na: 1. energetický priem. 1 - tepelné
elektrárne - tepelný výkon nad 300 MW, hydroelektrárne - aspoň 1
mil. m³ vody v priehradách alebo plocha 100 ha, jadrové, uložíšková
vyhoreného paliva, geotermálne 2. vodné hosp. - priehrady a vodné
nádrže - výmera 100 ha, stavby a zariadenia na odber podzemných
vôd na pitné účely, čistiarne odpadových vôd 3. pr. objekty - stavby
pre vysoké počty hosp. zvierat 4. diaľnice, železničné trate nad 20 km
5. účelové stavby

www.euroekonom.sk